

University of Groningen

Linkages between family background, family formation and disadvantage in young adulthood

Mooyaart, Jarl Eduard

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2019

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Mooyaart, J. E. (2019). Linkages between family background, family formation and disadvantage in young adulthood. [Groningen]: Rijksuniversiteit Groningen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Nederlandse Samenvatting (Summary in Dutch)

In de afgelopen decennia hebben er ingrijpende veranderingen plaatsgevonden op het gebied van gezinsvorming. Waar partners voorheen pas gingen samenwonen nadat ze getrouwd waren, is ongetrouwd samenwonen nu gebruikelijk in Westerse landen. Verder is het aantal geboortes buiten het huwelijk wereldwijd sterk toegenomen. Een toenemend aantal sociologen en demografen beargumenteren dat deze verandering op het gebied van gezinsvorming heeft bijgedragen aan een toename van de sociale en economische ongelijkheid in Westerse landen. Een bekend voorbeeld hiervan is dat in Westerse landen kinderen van laagopgeleide ouders in de loop der jaren een steeds grotere kans hebben gekregen om een scheiding van de biologische ouders mee te maken of met één ouder op te groeien, met slechtere prestaties op school en de arbeidsmarkt als gevolg. Eerder onderzoek laat tevens zien dat het gedrag omtrent gezinsvorming van ouders de latere gezinsvorming van het kind zelf beïnvloedt. Als verschillen in gezinsvorming bijdragen aan toenemende sociale ongelijkheid dan versterkt dit zich dus over de generaties.

In deze dissertatie bestudeer ik hoe sociale achtergrond het proces van gezinsvorming beïnvloedt en wat de gevolgen zijn van het doorlopen van bepaalde familietrajecten voor de financiële en fysieke gesteldheid van het individu. In dit proefschrift staan twee thema's centraal. Het eerste thema richt zich op de invloed van sociale achtergrond op gezinsvorming. Onderzoek naar het verband tussen sociale achtergrond en gezinsvorming is niet nieuw, maar er zijn maar weinig studies waarin onderzocht wordt of de relatie tussen sociale achtergrond en gezinsvorming over de tijd veranderd is. In dit proefschrift bestudeer ik deze vraag vanuit een levensloopperspectief. Dit houdt in dat gezinsvorming als een proces wordt gezien waarin gebeurtenissen in de gezinsvorming elkaar onderling beïnvloeden. De eerste centrale

onderzoeksvraag luidt dan ook: hoe heeft het verband tussen sociale achtergrond en gezinsvorming zich ontwikkeld in de tijd?

Het tweede thema in dit proefschrift richt zich op de consequenties van gezinsvorming voor het welzijn van individuen. Hoewel er onderzoek is dat bijvoorbeeld uitwijst dat kinderen krijgen als alleenstaande ouder vaak gepaard gaat met armoede, is er weinig onderzoek dat expliciet het verband legt tussen gezinsvorming en levensuitkomsten gerelateerd aan welzijn. Verder bestudeert dit proefschrift de invloed van gezinsvormingstrajecten in plaats van losse gezinsvormingsgebeurtenissen, zoals het huwelijk of ouderschap. Ik kies voor twee relatief objectieve maten van welzijn, omdat ik een beeld wil geven van hoe gezinsvorming van invloed kan zijn op sociale ongelijkheid in de samenleving. Ik kies één economische indicator, inkomen (hoofdstuk 4), en één gezondheidsgerelateerde indicator, obesitas (hoofdstuk 5). De tweede centrale onderzoeksvraag is: wat zijn de consequenties voor het individu van het kiezen voor een bepaald gezinsvormingstraject?

Hoofdstuk 2 en 3 richten zich op de eerste onderzoeksvraag: hoe heeft het verband tussen sociale achtergrond en gezinsvorming zich ontwikkeld over de tijd? In Hoofdstuk 2 bestudeer ik de invloed van ouderlijk opleidingsniveau op relatievorming in Nederland voor cohorten geboren tussen 1931 en 1991. Uit eerder onderzoek is gebleken dat kinderen van hoogopgeleide ouders later gaan samenwonen en trouwen met hun partner dan kinderen van laagopgeleide ouders. In dit hoofdstuk onderzoek ik of de invloed van ouderlijk opleidingsniveau op relatievorming veranderd is tussen de geboortecohorten en hoe de invloed van ouderlijk opleidingsniveau verandert tijdens de levensloop. Meer specifiek wordt onderzocht hoe het opleidingsniveau van de vader en de moeder gerelateerd is aan de timing van de eerste samenwoningrelatie, de timing van het eerste huwelijk en de keuze tussen trouwen of ongehuwd samenwonen als eerste samenwoningrelatie. Ik gebruik hiervoor data van acht verschillende nationaal representatieve Nederlands surveys. In overeenstemming met

voorgaand onderzoek stellen individuen met hoger ouderlijk opleidingsniveau hun eerste samenwoningrelatie en huwelijk vaker uit en kiezen ze vaker om (eerst) ongetrouwd samen te wonen in plaats van (direct) te trouwen dan individuen met lager ouderlijk opleidingsniveau. Op basis van de theorie van de Tweede Demografische Transitie was de hypothese dat de invloed van ouderlijk opleidingsniveau af zou nemen over de geboortecohorten, maar de resultaten wijzen uit dat er geen verandering is in de sterkte van het effect van ouderlijk opleidingsniveau. Over de levensloop neemt de invloed van ouderlijk opleidingsniveau op de timing en keuze van ongetrouwd samenwonen en huwelijk wel af. Tevens zijn de consequenties van ouderlijk opleidingsniveau voor de timing van het eerste huwelijk kleiner voor hen die al samenwonen met een partner. Tenslotte vind ik in dit hoofdstuk weinig verschillen tussen mannen en vrouwen in de effecten van opleidingsniveau op relatievorming en worden deze effecten ook nauwelijks beïnvloed door jaarlijkse variaties in nationale economische omstandigheden.

In hoofdstuk 3 bestudeer ik veranderingen in de relatie tussen ouderlijk opleidingsniveau en gezinsvorming in vier Europese landen, namelijk Frankrijk, Zweden, Italië en Roemenië. Frankrijk en Zweden worden in de demografische literatuur gezien als voorlopers van de Tweede Demografische Transitie, terwijl Italië en Roemenië beschouwd worden als landen waar deze transitie later is ingezet (of zelfs niet is voltooid). De centrale vraag in dit hoofdstuk is in hoeverre de ontwikkeling in het verband tussen ouderlijk opleidingsniveau en gezinsvorming vergelijkbaar is tussen deze Europese landen. Ik analyseer hiervoor data van de eerste ronde van de Generations and Gender Survey (GGS) gebruikmakend van Competing Trajectories Analysis (CTA). De CTA methode combineert event-history analyse met sequentie analyse, waardoor ik zowel verschillen in de timing als verschillen in het verloop van de familietrajecten tussen individuen met verschillend ouderlijk opleidingsniveau kan analyseren. De resultaten laten zien dat er tussen de cohorten weliswaar

sterke veranderingen in gezinsvorming hebben plaatsgevonden, maar dat er nog altijd significante verschillen zijn tussen individuen met verschillend ouderlijk opleidingsniveau. Ten opzichte van het oudste cohort zijn de onderlinge verschillen zelfs toegenomen. Waar in Frankrijk en Zweden in het oudste cohort trouwen en vervolgens kinderen krijgen de norm was, is dit in het jongste cohort niet meer zo, en dit geldt in nog sterkere mate voor diegenen met hoogopgeleide ouders. In Italië en Roemenië zijn vooral de verschillen in timing van gezinsvorming toegenomen. Kinderen van hoogopgeleide ouders starten later met gezinsvorming dan kinderen van laagopgeleide ouders, maar die verschillen zijn onder jongere cohorten nog groter dan onder oudere cohorten. Verder is in alle landen een trend te zien dat kinderen van hoogopgeleide ouders voorzichtiger zijn geworden als het gaat om gezinsvorming. In Frankrijk en Zweden uit zich dat in een toenemende voorkeur voor ongetrouwd samenwonen en het uitstellen van de komst van kinderen, terwijl in Roemenië en Italië het hele gezinsvormingsproces wordt uitgesteld. Verder observeer ik, met uitzondering van Italië, dat individuen met laag opgeleide ouders, in toenemende mate kinderen krijgen buiten het huwelijk. Net zoals hoofdstuk 2, laat ook dit hoofdstuk dus zien dat ouderlijk opleidingsniveau nog steeds (en zelfs in toenemende mate) van belang is als het gaat om verschillen in gezinsvorming in de maatschappij.

Hoofdstukken 4 en 5 richten zich op de tweede onderzoeksvraag: wat zijn de consequenties voor het individu van het kiezen voor een bepaald gezinsvormingstraject? Beide hoofdstukken maken gebruik van longitudinale data afkomstig van de Amerikaanse National Longitudinal Survey of Youth uit 1997. Dit is een panelstudie, waarin respondenten in 1997 tussen 12 en 17 jaar oud waren, op de middelbare school zaten en sindsdien jaarlijks zijn geïnterviewd (om de 2 jaar vanaf 2011). Omdat respondenten voor elke maand moesten aangeven wat hun werk, school en relatiestatus was, kon ik tot op de maand nauwkeurig hun carrière- en familietrajecten reconstrueren. Oftewel, de levenslopen in jong-volwassenheid

konden in detail worden vastgelegd. Tevens komen in beide hoofdstukken meerdere aspecten van sociale achtergrond aan de orde. Naast ouderlijk opleidingsniveau wordt ook de invloed van ouderlijk inkomen, de gezinssamenstelling (bijvoorbeeld of er een scheiding heeft plaatsgevonden) en etniciteit meegenomen in de analyse.

In hoofdstuk 4 onderzoek ik de invloed van sociale achtergrond en levenspaden in de jongvolwassenheid op inkomen. De intergenerationele overdracht van sociale status bestudeer ik vanuit een levensloop perspectief. In deze studie kijk ik hoe sociale achtergrond samenhangt met de carrière- en familietrajecten tussen leeftijd 17 en 25, en hoe deze beiden weer samenhangen met inkomenstrajecten tussen leeftijd 25 en 32. Het is belangrijk om inkomen op meerdere momenten te meten, aangezien het inkomen op slechts één moment een sterk vertekend beeld kan geven. Met behulp van Optimal Matching en Ward's clustering creëer ik clusters van carrière- en familietrajecten. Vervolgens ga ik na hoe sociale achtergrond en levenslooptrajecten tezamen het inkomen en de inkomensgroei tussen leeftijd 25 en 32 beïnvloeden. De resultaten wijzen uit dat alle sociale achtergrond variabelen geassocieerd zijn met inkomen. Diegenen met hoger opgeleide en rijkere ouders hebben later zelf ook een hoger inkomen. Individuen die een scheiding hebben meegemaakt of opgevoed zijn door een alleenstaande ouder, maar vooral diegenen die zijn opgegroeid met één biologische en één stiefouder hebben een lager inkomen. Afro-Amerikanen hebben een lager inkomen dan blanke Amerikanen. Een opmerkelijke bevinding in dit hoofdstuk is dat, zelfs als rekening wordt gehouden met de verschillende carrière- en familietrajecten die individuen kunnen doorlopen, er nog substantiële impact is van sociale achtergrond. Dit betekent dat sociale achtergrond niet alleen invloed heeft op de levensloop in jong-volwassenheid, maar dat er ook een meer direct verband bestaat tussen sociale achtergrond en inkomen aan het einde van de transitie naar volwassenheid. Dit suggereert dat de ouderlijke invloed verder strekt dan alleen invloed via de opleiding en carrière van het kind.

De sterkste effecten op inkomen hebben de carrièretrajecten. Zowel mannen als vrouwen, die na een universitaire studie full-time zijn gaan werken, hebben het hoogste inkomen en ook de grootste toename in inkomen. Individuen die dan eerst naar een community college gaan om vervolgens full-time te gaan werken of meteen na de middelbare school full-time zijn gaan werken vormen een middengroep, terwijl diegenen die slechts met tussenposen werk hebben tussen hun 17e en 25ste jaar en geen vervolgopleiding volgen, het laagste inkomen hebben en ook de minste groei in inkomen laten zien. Gezinsvormingstrajecten zijn minder bepalend voor het inkomen dan carrièretrajecten, maar zijn toch nog steeds van betekenis. Individuen die tot aan hun 25ste jaar in het ouderlijk huis zijn blijven wonen en individuen die een kind hebben gekregen buiten het huwelijk hebben een relatief laag inkomen en een beperkte inkomensgroei. Verder is er een opmerkelijk verschil tussen mannen en vrouwen, waarbij mannen die vroeg huwen een beter inkomen hebben dan veel andere mannen, terwijl vrouwen die vroeg trouwen juist een lager inkomen hebben dan vrouwen die niet een dergelijk familietraject volgen. Dit suggereert dat er nog steeds een ‘huwelijksbonus’ is voor mannen, maar niet voor vrouwen.

In hoofdstuk 5 bestudeer ik hoe carrière- en familietrajecten gezamenlijk invloed hebben op het risico op obesitas. Met behulp van Multichannel sequentie analyse creëer ik een typologie van combinaties van carrière- en familietrajecten. Vervolgens schat ik een logistisch regressie model, om na te gaan hoe de diverse clusters samenhangen met het risico op obesitas op 28-jarige leeftijd (deze leeftijd is gekozen, omdat iedereen in deze data tenminste deze leeftijd heeft bereikt). Ook kenmerken van iemands sociale achtergrond en de obesitas status op 17-jarige leeftijd worden als controle variabelen meegenomen, omdat diegenen met obesitas een grotere kans hebben om bepaalde carrière- en familietrajecten te volgen. Deze studie houdt dus rekening met selectie en kan derhalve bestuderen in hoeverre carrière- en familietrajecten bijdragen aan het risico op obesitas op 28-jarige leeftijd. De resultaten uit hoofdstuk 5 laten

zien dat er belangrijke verschillen zijn tussen mannen en vrouwen als het gaat om hoe carrière- en familietrajecten samenhangen met obesitas op 28-jarige leeftijd. Voor vrouwen geldt dat diegenen die een universitaire opleiding volgen en met name op zichzelf (of althans niet in een samenwoningrelatie) wonen duidelijk de minste kans hebben om obesitas te ontwikkelen. Bij mannen hebben degenen die begin 20 trouwen, met wisselende carrière trajecten, de grootste kans om op 28-jarige leeftijd obees te zijn. Verassend is echter dat mannen die zowel trouwen als kinderen krijgen een minder grote kans hebben op obesitas dan mannen die alleen trouwen en geen kinderen krijgen tussen de leeftijden 17 en 27. Dit betekent dat het niet per se een overbelasting aan zorgtaken is die mannen een grotere kans geven op het ontwikkelen van obesitas, maar dat wellicht een verklaring moet worden gezocht in specifieke kenmerken van de groep die trouwt, maar later (of geen) kinderen krijgt. De resultaten laten zien dat levenslooptrajecten een duidelijke invloed kunnen hebben op het risico om obesitas te ontwikkelen in jong volwassenheid en dat het belangrijk is om te kijken naar de combinatie van carrière- en familietrajecten. Zo hebben mannen die een universitaire opleiding volgen maar vroeg trouwen een groter risico op obesitas dan mannen die een universitaire opleiding volgen, maar geen samenwoningrelatie aangaan. Tevens laat hoofdstuk 5 zien dat het belangrijk is om een genderperspectief te hanteren. De familieachtergrond variabelen hebben, als rekening wordt gehouden met de verschillende carrière- en familietrajecten die individuen kunnen doorlopen, weinig (directe) invloed op het risico op obesitas. De enige significante familieachtergrond indicator is ouderlijk opleidingsniveau, waarbij kinderen met hoogopgeleide ouders een geringere kans hebben op het ontwikkelen van obesitas gedurende de jong-volwassenheid. Dit zou te maken kunnen hebben met betere informatie over de risico's van obesitas in de sociale netwerken van kinderen van hoogopgeleide ouders in vergelijking met die van laagopgeleide ouders.

Uit het proefschrift kunnen drie belangrijke conclusies worden getrokken. Ten eerste, terugkomend op de eerste onderzoeksvraag, kan geconcludeerd worden dat familieachtergrond nog steeds een belangrijke invloed heeft op relatie- en gezinsvorming. De resultaten uit dit proefschrift staan haaks op theorieën die veronderstellen dat in moderne, geïndividualiseerde maatschappijen, afkomst nauwelijks meer van invloed zou zijn. De resultaten suggereren zelfs dat verschillen in gezinsvorming tussen sociale klassen zouden kunnen toenemen. Ten tweede, terugkomend op de tweede onderzoeksvraag, laat dit proefschrift zien dat de keuze van bepaalde familietrajecten, bovenop of in samenspel met carrièretrajecten, de kans op inkomensverschillen en op het ontwikkelen van obesitas in jongvolwassenheid vergroot. De resultaten in dit proefschrift bieden ook nieuw inzicht in de intergenerationele overdracht van sociale ongelijkheid, aangezien sociale achtergrond niet alleen het verloop van de carrière- en familietrajecten beïnvloed, maar ook meer directe gevolgen heeft voor het welzijn heeft van individuen. De resultaten van dit proefschrift ondersteunen het perspectief van Cumulative (Dis)advantage. De kanttekening hierbij is wel, dat hoofdstukken 4 en 5 op de situatie in de Verenigde Staten betrekking hebben en dat het de vraag is in hoeverre de resultaten generaliseerbaar zijn naar andere nationale contexten. Ten derde laat dit proefschrift het belang zien van het gebruik maken van methoden die het proces van gezinsvorming als geheel in ogenschouw nemen. De door mij gebruikte methoden van sequentie analyse kunnen hierbij niet alleen een rol spelen in descriptief opzicht, maar ook in meer analytisch opzicht.

Ten slotte pleit ik voor meer aandacht voor landen vergelijkend en lange-termijn onderzoek naar het proces van hoe sociale achtergrond en levenslopen in de transitie naar volwassenheid bijdragen aan sociale ongelijkheid in de samenleving. Hierbij moeten onderzoekers ook openstaan voor het gebruik van social media data en andere ‘big data’ om meer in detail te kunnen onderzoeken hoe sociale ongelijkheid in samenlevingen tot stand komt.

